

Identifikation af fotografier - litteratur- og link-liste

Udarbejdet 8. februar 2024 af Erik Kann

Den 4. oktober 2023 havde Foreningen besøg af historikeren Tommy P. Christensen. Han holdt foredrag om "Portrætsøgning og datering af Portrætter".

Efter foredraget fremsendte han en meget omfattende litteraturliste. Tommys litteraturliste er særdeles nyttig, men den kan givetvis forekomme lidt uoverskuelig for slægtsforskere, der først lige er gået i gang med fotoidentifikationens givende men også tit udfordrende værktøjskasse. Desuden har listen en overvægt af referencer til identifikation af det traditionelle, malede portræt. Ud fra min erfaring vil identifikationer af personer og/eller lokaliteter på fotografiske optagelser nok have en større prioritet hos langt de fleste.

Derfor har jeg samlet en liste på de efter min mening 8 vigtigste referencer i forhold til identifikation af fotografier.

Til sidst finder du desuden 4 eksempler på, hvordan du som slægtsforsker kan få glæde af at identificere den fotografmester, der har optaget dine billeder.

Litteratur- og linkliste

1. ***Hans Berggreen: En kortfattet vejledning om arkivering af billeder (1980)***

Anm:

Trods det, at bogen er fra 1980, anser jeg den alligevel for at være den allervigtigste oversigt og vejledning på området. Jeg har ikke været i stand til at finde frem til en digitaliseret udgave. Men rigtig mange biblioteker har den til udlån.

2. ***Dansk Kulturhistorisk Opslagsværk, bd. 1, red af Poul Olsen m.fl. Artiklen: Fotografier, skrevet af Hans Berggreen.***

Anm:

Rigtig fin oversigt. Har bl.a. en samlet oversigt over de mest anvendte fotografiformater. Her kan du således få oplyst, at Victoriaformatet er anvendt fra 1870ff, desuden at det uden opsætning måler 107 x 75 mm, men opsat på karton ca. 127 x 82mm.

3. ***Dansk Fotografihistorie, red. Af Mette Sandbye (2004)***

Anm:

En stor bog spækket med nyttige artikler. Brugen af fotografiet placeres i en nyttig og meget overskuelig sammenhæng. Hvorfor og hvornår begyndte man f.eks. at anvende "Visitkort" formatet? Svaret kan du finde i anførte værk side 39 ff.

Via de meget tydelige illustrationer i bogen får du et glimrende indtryk af, hvordan forskellige fotoformater og teknikker ser ud. Hvordan skelner du f.eks. et "rigtigt"

Daguerrotypi med et senere bearbejdet Daguerrotypi? Jo, der er mange ting at få rede på – og helt uundværligt, når du giver dig i kast med dine egne bunker.

4. ***Bjørn Ochsner: Fotografiet i Danmark 1840–1940. En kulturhistorisk Billedbog (1974)***

Anm:

Bl.a. med mange nyttige gengivelser af fotografiet fremstillet i de forskellige teknikker, der har været anvendt i den periode, bogen dækker.

5. ***Tidsskriftet "Siden Saxo", udgivet af Statens Arkiver, nr. 4, 12. årgang 1995 er et temanummer med titlen: Fotografi, fortid og nærvær.***

Anm:

Bringer flere særdeles relevante artikler. Her blot et par af de efter min mening meget vigtige:

Solfrid Söderlind: Da fotografiet vandt ind på portrætmaleriet.

Ganske vist er udgangspunktet for artiklen forholdene i Sverige. Men det er faktisk muligt at trække en masse paralleller til danske forhold. Emnet er det spændingsfelt, der nødvendigvis måtte opstå, da portrætmalerens rodfæstede monopol på at være dem, der kunne gengive og fastholde personers udseende, nærmest over natten blev udfordret af den voksende skare af fotografer, tidens "nye portrætmalere".

En fantastisk spændende gennemgang af et væsentligt emne i fotografiets historie i anden halvdel af 1800-tallet.

Hans Bonde: Historien i Billedet – om billedanalyse i historisk forskning.

Artiklen er et bud på, hvorledes man kan systematisere forskellige "typer" af billedformidling. At arbejde ud fra Bondes eller en andens systematisering vil være nyttigt, hvis du skal tage stilling til vidneværdien i dine egne fotografier. Detaljerne i et fotografi skal f.eks. ikke tolkes på samme måde i et "Snydebillede" og et "Manipuleret billede".

6. ***Mette Kia Krabbe Meyer: Danmarks første foto (2023).***

Anm:

I en særdeles velskrevet og let læselig bog giver forfatteren en indføring i brug og misbrug af fotografiet indsat i en historiske sammenhæng.

7. ***Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmark indtil år 1900 bd. 1-2 (1969)***

Anm:

Sammen med titel nummer 8 et helt uundværligt værk. Registrerer ideelt set oplysninger om alle danske erhvervsfotografer med specifikation af, hvor og hvornår fotograferne har haft deres atelier. Derved bliver værket sammen med titel nummer 8 kilden til at nå frem til en tidsramme for dateringen af fotografier, som under selve billedet giver oplysninger om fotografens navn og adressen på dennes atelier.

Udkom første gang 1956. Det oprindelige grundlag for dette klassiske værk er egentligt en duplikeret udgave af det register over danske erhvervsfotografer, som Bjørn Ochsner samlede, mens han var leder af Det kongelige Biblioteks Billedsamling.

I 1969 udsendtes en trykt og naturligvis ajourført udgave med titlen:
Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmark indtil år 1900 bd. 1-2, 2. udgave (1969)
Foreligger så vidt jeg har kunne finde frem til IKKE i scannet form.

I 1986 udsendtes atter en ny, udvidet udgave med titlen:
Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920, bd.1-2.
Denne udgave er scannet og tilgængelig i "Danskernes Historie Online" i følgende links:

Bd. 1, omfattende fotografer med efternavnene A-J:

<https://slaegtsbibliotek.dk/910592.pdf>

Bd. 2, omfattende fotografer med efternavnene K-Å:

<https://slaegtsbibliotek.dk/910591.pdf>

8. **Hjemmesiden på adressen**

<https://www.fotohistorie.com/>

Anm:

Hoveddelen af dette site er først og fremmest et vigtigt supplement til Bjørn Ochsners oversigter under nummer 7. Desuden finder du artikler om alskens fotohistoriske emner. Disse artikler findes først og fremmest samlet i menuen: "FOTO". Her kan du f.eks. blive klogere på:

- "Fotografiers størrelser"
- "Københavnrateliererne" hvis du er nysgerrig på, hvordan en bestemt fotografs vinduesfacade så ud
- "Fotografprotokoller" hvis du gerne vil have et hurtigt overblik over de fotografer fra hvem, der bevaret indleveringsprotokoller. Med en sådan til rådighed, bliver bestillings-/efterbestillingsnummeret på bagsiden lige pludselig en særdeles relevant information!

4 eksempler på hvordan du kan få glæde af at identificere fotografmestre

Eksempel nr. 1:

Udfordringen med dette foto er ikke, at jeg ikke ved, hvem der er gengivet. Det er fra min slægt i direkte linje:

Lokomotivfører/mester Hjalmar Kann, født 17/1 1875 i Fensmark sogn og Martha Sofie Nielsen, født ½ 1875 i Kildebrønde sogn.

Men jeg ville gerne, om jeg kunne komme lidt nærmere det tidspunkt, hvor billedet er taget. Jeg ved, at de to blev gift i København i januar 1898. Mit bedste skøn om de tos alder er umiddelbart, at de er i begyndelse af 20'erne. Teorien er så, at det er et fotografi taget i forbindelse med deres forlovelse.

Kildematerialet tillader ikke at komme frem til, om det rent faktisk er deres forlovelsesfotografi. Men ud fra fotografiets oplysninger om fotografens navn og adressen på dennes atelier, kan jeg finde frem til den tidsramme, inden for hvilken billedet må være taget – og altså derved forhåbentlig konstatere, at der ikke er noget faktuel omkring fotografiet, der strider imod "min teori":

Lad os se, hvad først Bjørn Ochsner anfører:

Alexandersen, Georg W.

(11.11.1843–11.10.1931)

P. C. Kochs Efterf.

Søn af maleren Georg Alexandersen (f. 12.10.1818, d. ca. 1877). Svoger til Hauerslev. Svigerfader til Waldemar Aller (Allers etabl.).

Ca. 1865–72 ansat hos Georg E. Hansen. 1873 overtog han Pet. Chr. Kochs atelier. Søgt børnefotograf.

Iflg. Ber. fra Da. fot. Foren., XI, 1897–98, etabl. 1.10.1873.

Nekr. m/portr. (auto) i D.f.T., LIII, 1931, s. 106 f.

1.10.1873–ca. 1889:

København

Vesterbrogade 43

»Bjørnsdal«

ca. 1889–efter 1900:

Vesterbrogade 46

Atelieret er beliggende i Stuen

ca. 1902–ca. 1910:

Vesterbrogade 41

Og dernæst hvad der kan læses på Fotohistorie.com:

G. Alexandersen, 1843-1931. Vesterbrogade 43, 46 og 41 København

NAVN: Georg Waldemar Alexandersen

DATA: Født 11.11.1843-11.10.1931

AKTIV: 1.10.1873-1910, P. C. Kochs Efterf.

ADRESSER: 1873-1889 ca Vesterbrogade 43, "Bjørnsdal", København
1889-1900 (efter) Vesterbrogade 46, Atelieret er beliggende i Stuen, Kbh.
1902-1910 ca. Vesterbrogade 41, København

UDDANNELSE: Ca. 1865-72 ansat hos Georg E. Hansen. Søn af maleren Georg Alexandersen. Svoger til fotograf Johs. Hauerslev og fotografhustru.

PORTRÆTFOTOS: ja

INTERIÖRFOTOS:

GRUPPEFOTOS: Ja

GENRE/REPORTAGEFOTOS: ?

TOPOGRAFISKE FOTOS: ja (affotograferinger?)

STEREOFOTOS: Alexandersen fremstillede også stereofotografer, måske for andre, se ex. nederst på siden.

POSTKORT: ?

UDSTILLINGER: ?

FAGLIG FORENING: ?

FORGÆNGER:

EFTERFÖLGER: ?

ARKIV: ?

KOMMENTARER: Søgt børnefotograf.

Iflg. Bereretning fra Dansk fotografisk Forening, XI, 1897-98, etabl. 1.10.1873. Nokr. m/portr. i D.t.F., LIII, 1931, s. 106f.

KILDER: Ochsner 1986.

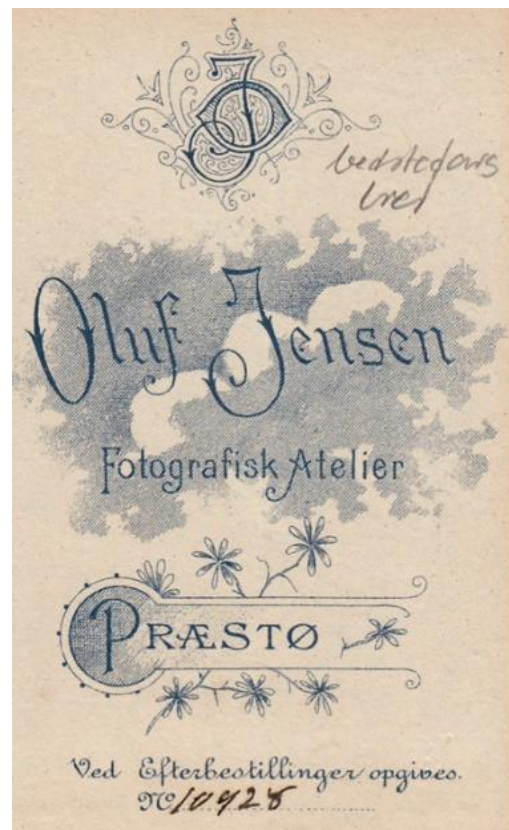

En kvinde i sin elegante kjole, og så endda set bagfra, ved atelierets naturtræsgeleender. "Til lille Manse fra Minna" d. 3/12, 1892, står der bag på billedet. Samling pa/avk

I dette eksempel tilfører Fotohistorie.com faktisk ikke supplerende information om Alexandersens atelier.

Konklusion: Da det er adressen Vesterbrogade 46, der er anført på fotografiet – må det nødvendigvis være optaget mellem 1889–1900, eller med andre ord: Der er ikke noget faktisk ved fotografiets tilblivelse, der strider imod min teori om et forlovelsesbillede i måske 1896-1897.

Eksempel nr. 2:

Det andet eksempel hører i min billedsamling utvetydigt hjemme i den desværre alt, alt for store gruppe af uidentificerede fotografier. Helt opgivet har jeg dog ingenlunde, thi bag på det i øvrigt særdeles velkonserverede fotografi er med håndskrift (blyant) anført: "bedstefars bror". En særdeles vigtig finte her er, at det håndskrevne IKKE tager udgangspunkt i mig, men derimod i min dejlige mormor Elna fra det fine gule hus i Vanløse. Det gør unægtelig en væsentlig forskel – ikke bare i tid men også i forhold til, hvem der rent faktisk ses på billedet. Forude venter et stort arbejde med at identificere alle søskende af hankøn til mormor Elnas to bedstefædre, efterfulgt af udredning af, hvem af brødrene der har været omkring Præstø.

Ud fra fotografiets opsætning og format, ved jeg, at der er tale om et såkaldte "Visitkort-foto-format". Formatet vandt indpas fra omkring 1860 og var i brug frem til omkring 1914.

Heldigvis kan Ochsner og Fotohistorie.com hjælpe med at indsnævre tidsperioden til 1888 og frem til 1914. Den gode Oluf Jensen etablerede nemlig først atelieret i Præstø pr. 1. maj 1888!

Eksempel 3:

Her er et eksempel fra Alexander Clarcks atelier, Falkoneralle 57, Frederiksberg. Clarck efterfulgte Ludvig Johan Offenberg i hans atelier på Falkoneralle 57, ca. 1904/05. Clarck havde adresse her frem til 1910.

På baggrund af adressen og de to fotograferede piger har min teori altid været, at dette foto viste min mormor Elna fra 1896 og hendes søster Agda fra 1900.

Eftersom billedet nødvendigvis må være optaget mellem 1904/05 og 1910 må jeg indlysende nok bort fra denne mulighed.

Eksempel 4:

I dette eksempel indgår to billeder. Ingen tvivl om, at der er tale om én og samme person. Fra andre undersøgelser ved jeg med sikkerhed, at fotografierne gengiver Agnes Henriette Kann, født 1869 i Fensmark, død juli 1937. Men her og nu drejer det sig om at finde frem til hvilken aldersrækkefølge billederne udviser.

Takket være oversigterne over fotografer ved jeg nu med sikkerhed, at det ovenstående billede må være optaget mellem 1879 og 1884 og, at det venstre billede må være optaget mellem 1890 og 1937. Det er da meget godt.

Held og lykke med det videre arbejde
Erik Kann